

Archival science and oral sources

Gholamreza Azizi

Head of Archival Research Center

Abstract: This article is the 30th one from the whole 39 articles presented in “The Oral History Reader” (ed. by Robert Perks and Alistair Thomson), a specialized resource in oral history discourse. Despite the fact that more than 2 decades had passed since the publication of this book by Routledge in 1998, This is why the book was republished in 2006 and 2015, and the e-version was released in 2003. The book is divided into five sections with advances in Critical developments, interviewing, advocacy and empowerment, interpreting memories and Making histories. In ‘Archival science and oral sources’ (That was first published in 1996) Jean-Pierre Wallot and Norman Fortier seem to be attempting to familiarize the audience with oral history and archives, in general. In their article, they wrote the entry of oral history into the archives in the 21st-century and predicted the expansion of this field of study, and pleaded from archives to welcome oral history. They have been paying close attention to archival scholar’s view about oral history into the archival realm at the time they penned the article and link it to the previous conceptions of orality.

Key Words: Oral sources, Oral History, Archiving, Archival science.

علم آرشیو و منابع شفاهی

غلامرضا عزیزی

عضو هیئت علمی و رئیس پژوهشکده اسناد سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۰۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۱۰

چکیده

مقاله پیش رو ترجمه و تعلیق سی‌امین مقاله از «راهنمای تاریخ شفاهی» است که با ویراستاری روبرت پرکس و آلیستر تامسون منتشر شده است. با وجود گذشت بیش از دو دهه از چاپ این کتاب توسط انتشارات راتلج در سال ۱۹۹۸، هنوز راهنمای تاریخ شفاهی یکی از منابع تخصصی در پژوهش‌های نظری تاریخ شفاهی است. شاید به همین دلیل است که کتاب در سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۱۵ تجدید چاپ شد و نسخه الکترونیکی آن نیز در سال ۲۰۰۳ منتشر شد. مقاله‌های این کتاب در پنج بخش با عناوین پیشرفت‌های انتقادی، مصاحبه‌کردن، حمایت و توانمندسازی، تفسیر خاطرات و تاریخ‌سازی سامان یافته‌اند. ژان پی‌یر والو و نورمان فورتریه در مقاله «علم آرشیو و منابع شفاهی» - که نخستین بار در ۱۹۹۶ منتشر شده بود - می‌کوشند تا مخاطبان خود را با تاریخ شفاهی و آرشیو آشنا کنند. آنها در این مقاله، موضوع ورود تاریخ شفاهی به آرشیوها در قرن ۲۱ را بررسی و گسترش این رشته از علم را پیش‌بینی کرده‌اند و از آرشیوها خواسته بودند به استقبال تاریخ شفاهی بروند. آنها نظر محققان آرشیو نسبت به تاریخ شفاهی را در زمان نگارش مقاله در نظر گرفته و تاریخ شفاهی را در قلمرو آرشیو گنجانده و آن را به برداشت‌های قبلی از شفاهیت پیوند داده‌اند.

واژه‌های کلیدی: منابع شفاهی، تاریخ شفاهی، آرشیوداری، علم آرشیو.

مقدمه

مقاله پیش رو ترجمه و تعلیق مقاله علم آرشیو و منابع شفاهی منتشره در کتاب *راهنمای تاریخ شفاهی*^۱ است. این کتاب نخستین بار در چهاردهم ژانویه سال ۱۹۹۸ به همت انتشارات راتلج در ۴۹۶ صفحه منتشر شد. در سال ۲۰۰۳ نسخه الکترونیکی این کتاب منتشر شد.^۲ در اول ماه می سال ۲۰۰۶ انتشارات راتلج کتاب را با ویرایش جدید در ۵۹۲ صفحه برای دومین بار چاپ کرد. چاپ سوم کتاب نیز در شانزدهم دسامبر ۲۰۱۵ با ویرایش نوین و افزودن مطالب جدیدی در ۷۴۲ صفحه منتشر شد.

از جمله مباحث اصلی در علم آرشیو، بحث چگونگی گنجاندن مستندات تاریخ شفاهی در آرشیو و سپس نحوه فراخواندن اطلاعات و داده‌های آرشیوشده است. اساساً چنین مباحثی به موازات مباحث موجود، بین آرشیوداران و مورخان سنتی پیش رفته است و ارتباطات و پیوندهای بین این دو به قدری به هم نزدیک‌اند که متخصصان هر دو حرفه، مسیرهای یکسانی را برای رسیدن به هدف پاسخگویی به این بحث برگزیده‌اند.

شک و تردید آرشیوداران به منابع شفاهی، اغلب ناشی از ماهیت ابزار نگهدارنده مستندات تاریخ شفاهی (شنیداری و دیداری - شنیداری) است که تفاوت زیادی با کاغذ دارند. در این خصوص گفته می‌شود آرشیوداران در آغاز، همان واکنشی را نشان داده‌اند که پیش از آن برخی نسبت به اسناد ماشین‌خوان نشان می‌دادند.

اگر بخواهیم عمیق‌تر به این موضوع نگاه کنیم، بی‌میلی آرشیوداران نسبت به منابع شفاهی، ناشی از تعریف سنتی علم آرشیو - که به‌جز برخی موارد استثنائی، بر تمام فعالیت‌های آنها حاکم است - (*National Archives of*)

^۱ The oral history reader

حاتمی (۱۳۸۶، صص ۶۲-۶۳) این کتاب را پیش از این معرفی کرده است؛ اما به نظر می‌رسد در خصوص چاپ‌های کتاب کاملاً دقیق سخن نگفته است.

^۲ Wallot, Jean-Pierre & Normand Fortier. (2003). 'Archival science and oral sources.' In R. Perks, & A. Thomson (Ed.), *The oral history reader*. London, Routledge (pp.365-378). Taylor & Francis e-Library, 2003.

(Canada, 1992, p. 85) و مشخصه‌های اسناد شفاهی است. مبانی اساسی علم آرشیو سنتی در قرن نوزدهم و همزمان با پیدایش و رشد فلسفه تاریخ‌نگاری تجربی و اثبات‌گرا شکل گرفت که دقت بیشتری در ثبت وقایع تاریخی به خرج می‌داد و درباره مسائل سیاسی، دیپلماتیک و نظامی حساس بود. روشی که سیستم براساس آن پایه‌گذاری شده است، بر مبنای اصل تصحیح انتقادی^۳ بود که به‌طور خاص بر اسناد رسمی اعمال شده و تحت‌تأثیر روش‌هایی است که پیش‌تر در علم سندشناسی^۴ توسعه یافته بودند. (Duranti, 1994, pp. 328-344) تحقیقات باید براساس اسناد معتبری انجام شوند که دقیقاً نقد شده‌اند. به این ترتیب، تحقیقات حقایقی را بیان می‌کنند که می‌توان براساس آنها میزان اعتبار اسناد را نه به‌صورت قطعی، اما با ضریب اطمینان بالایی احراز کرد.

علم آرشیو کاملاً بر مبنای مفهوم اسناد پایه‌گذاری شده است که عموماً به اسناد مکتوبی (هرچند ممکن است در قالب شکل نمادین^۵ یا در شکل نقشه، پلان و امثال آنها نیز باشند) اطلاق می‌شود که افراد یا مؤسسه‌ها در خلال فعالیت‌های عادی و روزمره‌شان آنها را ایجاد و نگهداری کرده‌اند. اسناد به‌عنوان شواهد و مدارک اقدام و معامله بین دو طرف به شمار می‌روند و ارزش آنها به‌عنوان شواهد و مدارک از این امر ناشی می‌شود. اسناد تولید می‌شوند تا در جهت اهداف مناسب سازندگان خود، برای تضمین حقوق و نیز برای ثبت تصمیمات به کار روند و صرفاً با هدف اطلاع‌رسانی برای آیندگان نیست. اسناد با توجه به ماهیت

^۳ Textual criticism

^۴ سندشناسی *diplomats*: ۱- مطالعه ایجاد، شکل ظاهری و انتقال اسناد و همچنین رابطه اسناد با اطلاعات موجود در آنها و با ایجادکننده خود که برای شناسایی، ارزیابی و بیان ماهیت و اصالت اسناد است. ۲- رشته‌ای است که منشأ، شکل‌های مختلف و انتقال مدارک آرشیوی و همچنین رابطه مدارک با اطلاعات موجود در آنها و با ایجادکننده خود مطالعه می‌شوند؛ با این هدف که ماهیت واقعی مدارک را شناسایی، ارزیابی و بیان کند (شبان، ۱۳۹۸، صص ۱۰۰. برای اطلاع بیشتر بنگرید به: دورانتی، ۱۳۸۸، صص ۸۱-۹۴).

^۵ Iconographic form

زمینه مصاحبه، شواهد از یک عامل خارجی، درخواست و به‌طور صریح برای آگاه‌کردن یک شخص ثالث یا نسل‌های آینده استفاده می‌شود؛ بنابراین، ممکن است اتفاقات به‌طور خودکار و بدون قصد و غرض بازتاب کنند. در نهایت، در بیشتر اصوات ضبط‌شده تاریخ شفاهی، شواهد معاصر با رخدادها نیستند و بیشتر اوقات ضبط مصاحبه‌ها پس از گذشت مدت زمانی طولانی از یک رخداد انجام می‌گیرد؛ از این رو، قابلیت اعتماد این مصاحبه‌ها تا حدود زیادی به میزان یاری حافظه مصاحبه‌شوندگان نیز ارتباط دارد.

پیدایش و رشد شواهد و مدارک شفاهی، حدود جهان مستندات - که به‌طور سنتی توسط علوم آرشیو و تاریخ تعریف شده بودند - را بیش از پیش مشخص کرد؛ حتی در کشورهایی که سنت‌های مکتوب دارند، اسناد دیداری - شنیداری، نظیر نوارهای ویدیویی، اغلب تنها اسناد و شواهد موجود از حقایق قابل ملاحظه و حتی غیرمنتظره (از جمله جنگ، بلایای طبیعی، و امثال آنها) به شمار می‌روند. از آن گذشته، برخی گروه‌ها، جوامع و افراد تنها به‌صورت جسته‌گریخته اسناد و شواهد مکتوب را تولید کرده‌اند و می‌کنند؛ برای مثال، جوامع آفریقایی واقع در نواحی جنوبی صحرای بزرگ آفریقا از اسناد مکتوب استفاده نمی‌کنند. همچنین، بخش اعظمی از جمعیت این ناحیه قادر به خواندن اسناد مکتوب نیستند. اساساً منابع مکتوبی که قدرت‌های استعمارگر و سیستم‌های اداری و اجرایی منتسب به آنها در این نواحی به وجود آورده‌اند و نیز منابع جسته و گریخته‌ای که توسط کاشفان، مبلغان، تاجران و مسافران نگاشته شده‌اند، تنها منابع مکتوب موجود برای مطالعه درباره این کشورها هستند. این اسناد مکتوب، گنجینه‌ای ناقص از مستندات به شمار می‌روند؛ زیرا تا حدود زیادی با تأثیر از سلیقه قدرت‌های استعمارگر نگاشته شده‌اند که یا دسترسی به آنها دشوار است یا خود بر مبنای منابع شفاهی نگاشته شده‌اند. چنین چیزی درباره روابط بین سفیدپوستان و سرخپوستان در آمریکا یا بومیان استرالیا و نیوزیلند نیز صدق می‌کند. با این حال، باید گفت آیا غیر از آن است که افکار سقراط یا کتب عهد جدید

«سازمان‌یافته» و «طبیعی» ایجادشان است که می‌توانند به استانداردهای کیفی مناسب از لحاظ «بی‌طرفی»^۱ و «اصالت»^۲ برسند و این ویژگی‌ها هستند که آنها را به شواهد و مدارکی قابل اعتماد از اقدامات و معاملات تبدیل می‌کنند. در چنین شرایطی، آرشیوداران نقشی منفعل ایفا می‌کنند؛ البته به‌جز حفاظت از یکپارچگی و انسجام اسناد. نقش‌ها و وظایف آنها عبارت‌اند از حفظ میراث مستندات، یعنی حفظ منشأ شکل‌گیری اسناد، زمینه‌ای که در قالب آن شکل گرفته‌اند (که همان پیوند بین اسناد و نحوه ایجاد، انباشتگی و کاربردهای آنها در طول دوره فعال از چرخه عمر^۳ آنهاست) و نیز حفظ ترتیب قرارگیری اصلی آنها.

در چارچوب مفاهیمی که از علم آرشیو سنتی و تاریخ‌نگاری اثبات‌گرای قرن نوزدهم سرچشمه می‌گیرند، اسناد شفاهی دچار ظن و تردید می‌شوند. (Thompson, 1978, ch. 2; Joutard, 1983, ch. 2) عبارت است از شواهدی که پیوند آنها با حقیقت بسیار کمتر از اسناد رسمی مورد اطمینان و اعتماد است؛ زیرا اسناد شفاهی اساساً شامل نظرات و عقاید افرادی خاص‌اند. در واقع این نکته که اسناد شفاهی نظرات و عقاید شخصی‌اند، نوعی عدم قطعیت را به وجود می‌آورد که با در نظر گرفتن ماهیت شفاهی این اسناد، بدتر هم می‌شود؛ درست برعکس اسناد مکتوب که حتی اگر بر پایه شواهد و مدارک شفاهی باشند، ماهیت مکتوب آنها باعث می‌شود فرم و محتوای آنها شکلی رسمی به خود بگیرد و تاریخ مشخصی نیز روی آنها ثبت شود. از آن گذشته، در

¹ Impartiality

² Authenticity

³ اصطلاح چرخه عمر اسناد تمثیلی است که اسناد را همچون موجودات زنده دارای یک دوره زندگی می‌داند. به‌طور سنتی چرخه حیات اسناد به سه مرحله تقسیم می‌شود: تولید یا دریافت، استفاده و نگهداری و راکدشدن. در تعریف‌های دیگر، مراحل عمر سند به صورت‌هایی نظیر ایجاد، فعال (جاری)، نیمه‌فعال (نیمه‌جاری) و غیرفعال (راکد) نیز ثبت شده‌اند. پس از راکدشدن، مرحله تعیین تکلیف اسناد (امحاء یا انتقال به آرشیو) است (برای اطلاع بیشتر بنگرید به: عزیزی، ۱۳۸۵، صص ۹۳-۹۴).

بوده‌اند و صفات و ویژگی‌های معنایی، لحن و عواطف را نشان می‌دهند؛ چیزهایی که در اسناد مکتوب نمی‌توان آنها را دریافت. اسناد دیداری - شنیداری دسترسی به معنا و جوهی از ارتباطات را فراهم می‌کنند که با هر روش دیگری دستیابی به آنها غیرممکن است. (Charlton, 1984, pp. 228-236)

مورخان و آرشیوداران^۴، این حوزه‌های مطالعاتی و نقش منابع شفاهی در پژوهش‌ها را بسیار دیرتر از متخصصان سایر رشته‌ها دریافتند. مستندات ارجح در علم آرشیو سنتی، تصویر ناقصی از مؤسسه‌ها و دست‌اندرکاران جامعه و تعاملات بین آنها را در اختیار قرار می‌دهد. نظریه پردازان علم آرشیو معتقدند ایجاد خودبه‌خودی اسناد در خلال فعالیت‌های دست‌اندرکاران مربوط، به میزان کافی فعالیت‌های این دست‌اندرکاران را بازتاب می‌دهد و نیازی نیست همواره نیم‌نگاهی به خود فرایند ایجاد اسناد داشته باشیم. این رویکرد مشکلاتی را در اوایل قرن بیستم به وجود آورد و امروزه حتی به مشکلات بیشتری نیز منجر می‌شود. تغییر و تحولات فنی و اقتصادی در قرن بیستم، به تنزل کیفی مستندات کاغذی منجر می‌شود که به معنای واقعی کلمه منجر به انفجار در حجم مستندات شد. امروزه به لطف پیشرفت‌های چشمگیر در فناوری‌های حمل‌ونقل و ارتباطات، بخش اعظمی از ارتباطات به‌صورت شفاهی از طریق تلفن یا مکالمات چهره‌به‌چهره صورت می‌گیرند. افراد - حتی افراد دست به قلم - دیگر به ندرت خاطرات خود را می‌نگارند که همانند دیگر مکاتبات همیشه مقصود، انگیزه و احساسات نگارنده را به‌طور کامل بیان نمی‌کنند. (Fogerty, 1983, pp. 150, 153) از آن گذشته، افزایش تعداد وسایل الکترونیکی جدید به کاهش پایایی مدرک - که غالباً مجازی می‌شود^۵ و همچنین کاهش ثبات بین پیوندهای موجود بین اسناد و اعمال منجر می‌شود. ممکن

مسیحیت، تنها از طریق شواهد شفاهی به دست ما رسیده‌اند که بعدها به‌صورت مکتوب درآمده‌اند [...].

حتی در جوامعی که سخنان مکتوب جایگاه ویژه‌ای دارند، اسناد درباره‌ی گروه‌هایی که از قدرت کنار رفته‌اند یا گروه‌هایی که در حاشیه قرار می‌گیرند (از جمله مردم بومی نواحی دوردست، اقلیت‌های فرهنگی، زنان، کودکان، اقشار ضعیف جامعه و اقشار حاشیه‌ای جوامع) یا درباره‌ی تمامی لایه‌های زندگی اجتماعی (برای مثال، زندگی شخصی افراد در منازل خود، زندگی عاطفی اشخاص، خانواده‌ها، فعالیت‌های غیرقانونی نظیر فاحشگی و قاچاق و فعالیت‌های سیاسی پنهانی) و حتی درباره‌ی افراد، چیز چندان زیادی به ما نمی‌گویند.

به‌طور کلی، اسناد شفاهی پنجره‌ای فراخ‌تر به سوی زندگی روزمره گشوده‌اند و از این‌رو می‌توانند تاریخ نهادی^۱ (مثلاً تاریخ یک ملت، دولت، شرکت یا اداره) را بیشتر به چالش بکشند یا آن را غنی‌تر کنند. (Cruikshank, 1994, p. 407) محتوای آنها که گاه بر مبنای تجارب شخصی و گاه نیز بر مبنای آداب و سنن یک ملت یا جامعه است، می‌تواند با افسانه و خرافات آمیخته باشد که به اعتقاد ف. بداریدا^۲ چیزی فراتر از یک دشمن برای تاریخ است (Blanc, 1987, p. 254) همچنین بنگرید به: (Cruikshank, 1994)؛ درنهایت، مصاحبه‌ها، اکتشاف و کاوش در جوانب و دوره‌های کمتر شناخته‌شده از زندگی افراد تأثیرگذار در زندگی بشری را ممکن می‌کنند. (Fogerty, 1983, pp. 150-151) این مصاحبه‌ها فرایندهای تصمیم‌گیری و شبکه‌های غیررسمی^۳ و انگیزه‌های مردمی را روشن می‌کنند که به اندازه‌ی نتیجه حاصله دارای اهمیت‌اند. (Aron-Schnaper, 1980, p. 27)

اسناد دیداری - شنیداری، چیزی فراتر از زبان صرف

⁴ Archivists

^۵ در این رابطه تایلور و دورانس (Taylor and Durance, 1992, pp. 37-61) صحبت از نوعی فراگیری سنت شفاهی در بازگشت به قرون وسطی می‌کنند [مولفان].

¹ Institutional history

² F. Bédarida

^۳ به‌طور مثال، قرارومدارهای بین رهبران حزب‌های سیاسی مختلف در مجلس که سند مکتوبی برای آنها وجود ندارد [مولفان].

یافته‌اند که پای خود را فراتر از رویکرد تصحیح انتقادی گذاشته‌اند؛ اما آن را کاملاً پس نمی‌زنند. (ر.ک. Paquet and Wallot, 1980, pp. 387-425) تنوع در علاقه تاریخی پژوهان، به گسترده‌تر شدن ارباب‌رجوعان آرشیو منجر شده است؛ تاریخ‌نگاران حرفه‌ای، سایر متخصصان علوم اجتماعی و انسانی و متخصصان ژنتیک، خبرنگاران، مجریان رادیو و تلویزیون، نظامیان، وکلا، تبارشناسان، مقامات دولتی، افراد علاقمند به تاریخ محلی یا خانوادگی و امثال اینها، جزء ارباب‌رجوع آرشیو به شمار می‌روند. در سال‌های ۱۹۸۹ و ۱۹۹۰ تاریخ پژوهان تنها ۱۳ درصد^۲ از پژوهشگرانی را تشکیل می‌دادند که در آرشیو ملی کانادا ثبت‌نام کرده بودند.

(Blais and Enns, 1990-1991, p. 110, n. 4)

بی‌شک چشمگیرترین پیشرفت علم آرشیو در قرن بیستم، ظهور فرایندهای گزینش و ارزشیابی اسناد به‌عنوان یک ضرورت عملی و نظری بوده است.^۳ اصطلاح *انفجار مدارک*^۴ که در قرن بیستم آشکار شد، امحای مدارک را ضروری کرده است و درباره سازمان‌های بزرگ بخش اعظمی از مدارک باید امحاء شوند (در آرشیو ملی کانادا

است الزامات روزافزون برای دموکراسی و شفافیت در فرایندهای سیاسی و ریسک موجود در روندهای قانونی، افراد را وادار به «ویرایش» اسنادی کند که از خود به جای گذاشته‌اند. (Fogerty, 1983) همچنین بنگرید به: (Jenkinson, 1966, p. 55; Ward, 1990, p. 6) به‌طور خلاصه باید گفت در جهان امروز، همه روزه معاملات و تراکنش‌های بیشتر و مهم‌تری در جریان‌اند؛ بدون آنکه اثری از آنها روی کاغذ و در بسیاری موارد روی هر وسیله دیگری بر جای مانده باشد. [...]

علم آرشیو مفاهیم مختص به خود را در تعامل نزدیک با علم تاریخ و تاریخ‌نگاری تدوین کرده است؛ زیرا تاریخ پژوهان عمده‌تاً ارباب‌رجوعان مورد پسند علم آرشیو هستند. بازبودن درهای علم آرشیو به روی انواع جدید مدارک، به یک اندازه نشان‌دهنده «تغییر و تحول رشته‌های مختلف و تغییراتی است که در روش‌های تولید و نگهداری مدارک به وجود آمده‌اند».

تاریخ، از قرن نوزدهم، به‌عنوان یکی از رشته‌های ملازم علم آرشیو، حیطه فعالیت‌ها، مطالعات و همچنین منابع و روش‌های خود را در قرن بیستم به طرز چشمگیری گسترش داده است. اقتصاد، گروه‌های اجتماعی، جمعیت‌شناسی^۱، نگرش‌ها و گرایش‌ها، دنیای وهم و خیال و جهان نمادین، به جوانب سیاسی، دیپلماتیک و نظامی اضافه شده‌اند. تجزیه و تحلیل تصمیمات، اقدامات آگاهانه و رویدادها با بررسی دقیق ساختارها و هماینها غنی‌تر شده است. دیگر تمرکز فقط روی مردان منتخب و برگزیده نیست؛ بلکه زنان، مردم عادی، طبقات اجتماعی مختلف، افرادی که در حاشیه جامعه قرار می‌گیرند، اقلیت‌های قومی و فرهنگی و مردم بومی مناطق دوردست نیز در کانون توجه قرار گرفته‌اند.

احیا و بازسازی حیطه فعالیت‌های این رشته، با رشد روش‌های چندرشته‌ای و بین‌رشته‌ای، افزایش استفاده از مدل‌ها، کمی‌سازی هرچه بیشتر مسائل و استفاده از منابع سریالی همراه بوده است و روش‌هایی ابداع شده و توسعه

۲ دو بررسی انجام‌شده در تالار پژوهش آرشیو ملی (معاونت اسناد ملی، سازمان اسناد و کتابخانه ملی) ایران، نتایج متفاوتی را نشان داده‌اند: در سال ۱۳۹۲، رشته تحصیلی ۴۰/۳۳ درصد از مراجعه‌کنندگان (عزیزی، ۱۳۹۴، ص ۱۰۳) و در حفاصل اول تیر ۱۳۹۵ تا پایان خرداد ۱۳۹۶، رشته تحصیلی ۳۱ درصد از مراجعان (مالمیر، ۱۳۹۷، ص ۳۱) به تالار پژوهش، تاریخ بوده است.

۳ این موضوع در بیشتر موارد شایان توجه جنکینسون (Jenkinson, 1922) نبود؛ اما به وضوح در نظریه شلنبرگ (Schellenberg, 1956) دیده می‌شود [مولفان].

در خصوص آرای جنکینسون بنگرید به: شریف‌نوبری و رضایی شریف‌آبادی، ۱۳۸۸، ص ۱۰۹.

در خصوص آرای شلنبرگ بنگرید به: شلنبرگ، ۱۳۷۹، صص ۱۰۸-۱۱۵؛ ۱۳۸۰، صص ۸۴-۹۳؛ شریف‌نوبری و رضایی شریف‌آبادی، ۱۳۸۸، صص ۱۰۹-۱۱۰.

⁴ documentary explosion

¹ Demography

(Wallot, 1991, pp. 271 ff)

اکنون و در آینده، میراث مستنداتی که هر جامعه از خود بر جای می‌گذارد، تنها یک انباشتگی ناآگاهانه از مدارک یا انباشتگی اتفاقی و تصادفی آنها نیست، بلکه به نوعی این میراث ساخته شده است؛ از این رو، گفتنی است شرایط برای علم آرشیو کاملاً دگرگون شده است.^۲ در فرایند انتخاب، دیگر سند به‌عنوان نقطه مرجع اصلی مطرح نیست؛ بلکه آن فعالیت انسانی اهمیت می‌یابد که به ایجاد آن سند منجر شده است.^۳ به عبارت دیگر، زمینه ایجاد، منشأ و کاربرد اسناد است که درخور توجه قرار می‌گیرد. در این رویکرد زمینه‌ای^۴، «در درجه اول کسب آگاهی درباره زمینه‌ای اهمیت می‌یابد که اطلاعات در آن ثبت و ضبط شده‌اند؛ نه کسب آگاهی از محتوای اطلاعاتی اسناد و سوابق» (Nesmith, 1992, p. 16) دیگر وظیفه آرشیودار، مدیریت مجموعه مستندات از پیش موجود نیست؛ بلکه ایجاد یک حساب برای مؤسسه‌ها و جوامع و در نظر گرفتن اقدامات و تراکش‌های آنها با مشارکت مستقیم در ایجاد میراث مستندات است که در آن تأکید بیشتر بر شواهد و مدارک است و نه صرفاً بر اطلاعات. تمامی این تغییر و تحولات، آرشیوداران را ناگزیر به احیای توان نظری خود و بازگشت به مفاهیم اساسی مشخصی همچون منشأ ایجاد اسناد (Biter, 1961; Booms, 1987, pp. 69-107) کرده است.^۵

^۲ یکی از مهم‌ترین وظایف آرشیوداران کمک به دگرگونی شرایط برای استفاده از هوش مصنوعی در آرشیوها است. نمایه‌سازی‌ها امروزه با یک برجسب ساده صورت نمی‌گیرد؛ بلکه نمایه‌ها چندوجهی‌اند و برای نیازهای گوناگون مخاطبان و پژوهشگران تدارک دیده می‌شوند.

^۳ در خصوص ارزشیابی کلان و بنیان نظری این اندیشه بنگرید به: شریف‌نوبری و رضایی شریف‌آبادی، ۱۳۸۸، صص ۱۱۲-۱۱۳. در اثر زیر این نظریه مشروح‌تر بحث و بررسی شده است: بیون، ۱۳۹۶، صص ۳۲-۷۹.

^۴ Contextual approach

^۵ تری کوک (Cook, 1992, pp. 38-70) رویکردی «مبتنی بر منشأ ساختاری - عملکردی» را پیشنهاد داده است [مولفان].

تنها کمتر از پنج درصد^۱ مستندات تولیدشده دولت فدرال حفظ و نگهداری می‌شوند؛ این میزان نسبتاً در کشورهای غربی رایج است. (بنگرید به: Fogerty, 1983, p. 150) اساساً این کار تنها با توافق آرشیوداران انجام می‌شود. به این ترتیب، نقش آرشیوداران در قیاس با معیارهای سنتی علم آرشیو عمیق‌تر شده است. آنها بیش از پیش در مدیریت اسناد نقش دارند؛ زیرا ارزیابی اسناد و تدوین برنامه‌های زمانی نگهداری آنها در تعامل نزدیک با مؤسسه‌های ایجادکننده اسناد انجام می‌شوند. همچنین، آرشیوداران باید معیارهای تصمیم‌گیری درباره اینکه کدام اسناد و مدارک باید حفظ و کدام یک باید امحاء شوند را تدوین و تنظیم کنند.

به عبارت دیگر، آرشیوداران دیگر صرفاً گردآورنده اسنادی نیستند که به دستشان می‌رسد. آنها با ارزشیابی حجم عظیمی از اسنادی که اخیراً به دستشان رسیده است و با تصمیم درباره کنارگذاشتن بیش از ۹۵ درصد از این اسناد، مداخله در مدیریت اسناد با توجه به روش‌های مدیریت اطلاعات دریافتی از سطوح مافوق خود و تشریح کمابیش اسناد و سوابقی که باید در آرشیو نگهداری شوند، به سطوح مادون خود و همچنین فراهم‌آوری ابزارها و وسایل تحقیقاتی، هسته مرکزی آرشیو را تشکیل می‌دهند. این روش‌ها باعث ایجاد دسترسی به آرشیو شده‌اند؛ بنابراین، به نوعی محتوای آرشیو را برای عموم دسترس‌پذیر می‌کنند. از آن گذشته، وقتی برای هر اقدام ارزشیابی یک پیش‌زمینه فرهنگی و اجتماعی لازم است، آرشیوداران چگونه چهره خود را به‌عنوان نگاه‌دارندگان اسناد حفظ می‌کنند؟ این پدیده ثابت - که تاریخ هرگز به معنای واقعی کلمه خنثی و عینی نبوده است - در عصر اطلاعات بیش از پیش نمود می‌یابد. با این حال، بهتر است حتی‌الامکان به عینی‌سازی فرایندهای مربوط پرداخت.

^۱ در آرشیو ملی استرالیا نیز برآورد شده است به‌طور تخمینی ۹۰ تا ۹۵ درصد از سوابق بعد از آنکه کارایی‌شان در امور اداری از دست می‌رود، امحایی و بین پنج تا ۱۰ درصد از آنها اسناد آرشیوی هستند (پدرسون، ۱۳۸۰، ص ۶).

آموزش، نظارت بر پروژه، همکاری و مساعدت در آماده‌سازی مصاحبه‌ها از طریق انتخاب دقیق و هدفمند اسناد پشتیبان که انسجام و قابلیت اعتماد پروژه‌ها را تقویت خواهند کرد (Fogerty, 1983, p. 154). سپس آرشیو در تلاش خواهد بود تا اولویت‌هایی منطبق بر اولویت‌های جامعه و افرادی برگزیند که در پروژه‌ها مشارکت دارند. (Berkowski, 1993, pp. 112-118; Andrade, 1988, p. 218)

۳ آرشیودار یا آرشیو متبوعش می‌تواند «مستقیماً» منابع شفاهی را «ایجاد کند». این منابع ممکن است در واقع منابع ثانویه باشند؛ مثلاً مصاحبه با ایجادکنندگان اسناد - در زمان ثبت آن اسناد در آرشیو - که امکان دستیابی به جزئیات پیرامون سازماندهی یک مؤسسه یا روش‌های تشکیل پرونده برای اسناد و همچنین پرکردن شکاف‌های موجود فراهم می‌کنند. (Bruemmer, 1991, p. 496; Archives nationales de France, 1990, p. 30) توجه به فراوانی بیش از حد اسنادی که مؤسسه‌های بزرگ ایجاد می‌کنند و پیچیدگی و ناکافی بودن سیستم‌های پرونده‌ها، ممکن است این مصاحبه‌ها به نوعی «فرامدرک»^۳ محسوب شوند.

آرشیوداران همچنین می‌توانند بر مبنای راهبرد مشخصی در مستندسازی، پروژه‌های جدیدی را به‌منظور تکمیل مجموعه‌های موجود در آرشیو طراحی و تعریف کنند.^۴ آنها گاهی اوقات مرزهای تعریف‌شده برای پارامترهای عمومی تاریخ شفاهی را گسترش می‌دهند؛ مثلاً تحقیق‌های پیمایشی دربارهٔ رخدادهای جاری انجام می‌دهند تا طیف وسیعی از نقطه نظرات دربارهٔ آن رخداد

آرشیوداران متکی به این پارادایم جدید، در تلاش‌اند میراثی از مستندات را پدید آورند که تا حد ممکن کامل، معرف و آشکارساز باشد. [...] آنها به دنبال شناسایی مؤلفه‌های فراموش‌شده و شکاف‌های موجود بین اسناد هستند. نخستین گام، شناسایی موارد و اسنادی است که می‌توان با نگهداری آنها در آرشیو این خلأها را پوشش داد. برخی افراد گام را از این فراتر گذاشته‌اند و آرشیوداران را تشویق می‌کنند مستقیماً در ایجاد اسناد مشارکت داشته باشند؛ مثلاً از طریق ضبط اسناد صوتی یا دیداری - شنیداری (Fogerty, 1983, pp. 148-157; Reimer, 1981, p. 33; Lance, 1983, pp. 177-178; Lohead, 1983, pp. 3-7; de Tourtier-Bonazzi, 1987, p. 251).

چنین مشارکتی می‌تواند به یکی از سه شکل مختلف زیر رخ دهد:

۱) مخزن نگهداری اطلاعات آرشیو صرفاً به‌عنوان «مرکز مستندسازی»^۲ پروژه‌های تاریخ شفاهی به‌کار رود که پیش از این انجام شده‌اند یا در دست اجرا هستند؛ به این ترتیب، همکاری و همیاری ترویج می‌یابد و همپوشانی بین پروژه‌ها به حداقل می‌رسد (Archives nationales de France, 1990, p. 30). در کانادا، بیشتر اسناد و مجموعه‌های شفاهی در مخازن نگهداری اطلاعات در آرشیو نگهداری می‌شوند؛ اما موزه‌ها نیز منابع قابل ملاحظه‌ای را در اختیار دارند.

۲) آرشیودار یا مؤسسه آرشیوی متبوعش می‌تواند پروژه‌های تاریخ شفاهی را «انجام داده» یا از پروژه‌هایی «پشتیبانی کند» که دیگران انجام داده‌اند: اعطای کمک هزینه برای انجام پروژه‌ها، اعطای وام برای تهیه تجهیزات،

در خصوص نظرات کوک همچنین بنگرید به: شریف‌نوبری و رضایی شریف‌آبادی، ۱۳۸۸، ص ۱۱۳. شریف‌نوبری، رضایی شریف‌آبادی و خسروی، ۱۳۸۹، صص ۱۰۸-۱۱۳.

^۱ اگرچه آلن وارد (Ward, 1990, p. 14) به آرشیوها نقش «واکنشی» می‌دهد؛ اما با مقایسهٔ مشارکت آرشیوها در مدیریت اطلاعات مؤسسه‌هایی که مدارک آنها را کسب می‌کنند، از مشارکتشان در تولید ضبط اطلاعات چشم‌پوشی می‌کند [مولفان].

^۲ Documentation centre

^۳ Meta-documents

^۴ برای مثال‌هایی در خصوص ایجاد برنامه‌های آرشیو شفاهی بنگرید به:

Lance, 1983, ch. XII; Aron-Schnapper, 1980; Schorzman, 1993; Chew, 1986, pp. 206-210; Chou, 1985, pp. 163-178; Mbaye, 1993, pp. 99-111; Archives nationales de France, 1990. [مولفان].

همچنین بنگرید به مقالهٔ Swain, 2003, pp. 139-158 که تقریباً هفت سال پس از انتشار مقالهٔ حاضر منتشر شده است.

و دسترس پذیر کردن آنها در درازمدت را طی نمی‌کنند؛ این گام‌ها عبارت‌اند از توصیف، مستندسازی و ثبت در آرشیو. (Bruemmer, 1991, p. 495) برخی از شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی اقدام به پاک کردن فیلم‌ها یا اصوات از روی نوارها می‌کنند تا مجدداً قادر به استفاده از نوار باشند. (Lochead, 1983, pp. 3-7) واضح است یافته‌های یک تحقیق تنها زمانی می‌توانند نقد شوند که دیگر محققان نیز به منابع استفاده‌شده در آن دسترسی داشته باشند. (Henige, 1980, pp. 181-194) دربارهٔ تمام مباحث عمومی و گفتمان‌های علمی، شفافیت از مهم‌ترین الزامات است. این الزامات یقیناً دربارهٔ مستندات پیرامون اسناد دیداری و شنیداری نیز صادق‌اند.

«ارزش اطلاعاتی» شواهد و مدارک شفاهی نیز از موضوعات مهم در میان محققان تاریخ شفاهی بوده و به مباحث و مناقشات زیادی منجر شده است. آرشیوکاران نیز همواره به نوبه خود دربارهٔ میزان قابلیت استفاده مجدد از شواهد و مدارک شفاهی دچار شک و تردید بوده‌اند. نخستین مسئله، کیفیت اسناد دیداری و شنیداری است که به آرشیو ارسال می‌شوند. استفاده گسترده از دستگاه‌های ضبط صوت و دوربین‌های فیلمبرداری منجر به کثرت پروژه‌های بی‌کیفیت شده که در آنها موضوع به خوبی انتخاب نشده است، کیفیت صدا چندان مناسب نیست و فرایند ضبط به خوبی اجرا و مستندسازی نشده است.^۲ سهولت استفاده از این روش، آن را به چیزی مانند حافظهٔ افراد مسن شبیه کرده است؛ زیرا در واقع پیوند مستقیمی را با گذشته ایجاد می‌کند. با وجود این، می‌دانیم حافظه یک چیز زنده است و شواهد و مدارک چیزهایی‌اند که ساخته می‌شوند (ماهیتی انتخابی دارند) و اینکه شرایط حاکم بر محیط مصاحبه - یا همان زمینه - و روش انجام مصاحبه، به فرایند ساخت این شواهد و مدارک بستگی دارند.

را به دست آورند. نتایج این تحقیق‌ها به‌طور چشمگیری متفاوت از تحقیق‌های گذشته‌نگری خواهند بود که چند سال بعد انجام خواهند شد. (Fogerty, 1983, p. 156) امروزه ضبط ویدیو و فیلم نیز با آنکه برای تمام موقعیت‌ها و شرایط مناسب نیست، اما فرصت‌های منحصر به فردی را در اختیار قرار می‌دهد؛ برای مثال، ضبط فیلم، روشی بی‌نظیر برای ماندگار کردن یاد و خاطرات مشاغل، حرفه‌ها و مهارت‌های فراموش‌شده، آداب و رسوم سنتی ملل و تعاملات اجتماعی مردم در جشن‌ها، اعیاد و مصاحبه‌های گروهی است.^۱

در میان آرشیوکاران و ضبط‌کنندگان فیلم‌ها یا اصوات، اتفاق نظر دربارهٔ نیاز به تهیه یا حتی صرفاً دستیابی به موارد ضبط‌شدهٔ تاریخ شفاهی به‌منظور متوازن کردن (و در برخی کشورها تأسیس) میراث مستندات وجود ندارد. مباحث بیش از هر چیز دیگری بر «روایی‌بودن آرشیو شفاهی» متمرکزند.

پیش از هر چیز، موضوع «ارزش منابع شفاهی به‌عنوان شواهد و مدارک» مطرح است. آرشیوکاران ارزش اسناد دیداری و شنیداری را به‌عنوان شواهد و مدارک به رسمیت می‌شناسند؛ یعنی آنها را برای درک فعالیت‌های ایجادکنندگان آنها (تحقیق، آموزش و غیره) مفید می‌دانند. مشکل اساسی در ناتوانی ایجادکنندگان اسناد دیداری - شنیداری تاریخ شفاهی در نگهداری آنها در آرشیو و مستندسازی کافی آنها به‌منظور تعیین زمینه آنهاست. محققان گاهی چنین مستنداتی را هم‌تراز با نسخ خطی می‌دانند که با ترجیحات کاملاً شخصی نوشته شده‌اند. بسیاری از پروژه‌های تاریخ شفاهی یک هدف ویژه دارند؛ مثلاً ارائه به‌صورت کتاب، پخش در برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی یا نمایش در نمایشگاه‌ها. مسئولان پروژه بیشتر بر این هدف متمرکزند و گام‌های مورد نیاز برای نگهداری

^۱ یکی از شدیدترین انتقادات به این نقص را توچمان (Tuchman, Treleven, 1972, pp. 62 ff. بیان کرده است. همچنین بنگرید به: 1989, pp. 50-58; Dryden, 1981, p. 35; Fogerty, 1983, p. 149; Moss and Mazikana, 1986, p. 23. [مولفان].

^۲ در اوایل ۱۹۰۰ پیشنهاد شد از فیلمبرداری برای مستندسازی نظام‌مند کسب‌وکارهای سنتی استفاده شود که در حال از بین رفتن بودند. بنگرید به: S. Kula, 1990, p. 181; Charlton, 1984, pp. 228-236; Schorzman, 1993. [مولفان].

استفاده محققان آتی از آنهاست (این وظیفه آرشیوداران است؛ اما نویسندگان اشاره کرده‌اند بسیاری از تاریخ‌پژوهان شفاهی نیز در این کار مشارکت داشته‌اند)؛
(۲) مجموعه‌هایی که در چارچوب یک پروژه تحقیقاتی خاص تهیه شده‌اند؛

(۳) و در نهایت ایجاد آرشیو شفاهی.

در مورد آخر، یعنی ایجاد آرشیو شفاهی، کاری که انجام می‌شود عبارت است از انجام بررسی‌های دقیق روی یک موضوع ویژه و به‌کارگیری روشی نظام‌مند روی اطلاعات مطروحه، با دیدگاهی فراتر از بیانات ارائه‌شده در مصاحبه‌ها و ایجاد شاکله صحیح و درست از اسناد معتبر.

(Aron-Schnapper *et al.*, 1983, pp. 57-62)

در نهایت و مهم‌تر از موارد یادشده گفتنی است به باور برخی افراد «بودجه آرشیو که به سختی برای انجام وظایف سستی آرشیوداران کفایت می‌کند» نباید برای ایجاد مدارک صرف شود (Dryden, 1981, pp. 36-37)؛ اما این نظر جای بحث دارد. وظیفه آرشیوها، مستندسازی اقدامات افراد، مؤسسه‌ها و جوامع است. سطح منابعی که در اختیار افراد، مؤسسه‌ها قرار دارد (نیروی انسانی و منابع مالی) تعیین‌کننده میزان موفقیت آنها در اجرای مأموریت خود است. همه چیز به نوع جامعه، مأموریت‌های یک نهاد معین، بودجه این نهاد و میزان صلاحیت و شایستگی کارکنان آن و امثال آنها بستگی دارد. واضح است در برخی کشورها، آرشیوها باید منابع شفاهی ایجاد کنند و این منابع از بخش‌های اصلی و حتی ضروری آرشیوها به شمار می‌روند.

مستندسازی منابع شفاهی

بیشتر مباحث اساسی بین آرشیوداران بر کسب و دریافت اسناد دیداری - شنیداری (و اخیراً ایجاد آنها توسط آرشیوداران) متمرکز است. توسعه اسناد شفاهی پس از پذیرش آنها در آرشیو پرسش‌هایی با ماهیتی عملی‌تر را به وجود می‌آورد. در این بخش جوانب آرشیوی امر نسبت به مباحث عمومی تاریخ شفاهی بیشتر بررسی خواهد شد.

(Aron-Schnapper *et al.*, 1983, p. 67; Joutard,)
(1983, ch. VIII; Cruikshank, 1993, pp. 410 ff
اگر می‌خواهید پروژه تاریخ شفاهی موفق داشته باشید، باید پیش از آغاز پروژه تحقیقات جامعی انجام دهید و به دقت شرایط را برای اجرای پروژه آماده کنید. گفتنی است ثبت اسناد دیداری - شنیداری در آرشیو بدون ارائه مستندات مناسب‌شان، ارزیابی پروژه‌ها را با مشکلات جدی مواجه می‌کند و در نتیجه استفاده از آنها در آینده بسیار دشوار خواهد بود.

پیش از موضوع تخصص و حرفه‌ای‌گری محققان، باید به موضوع میزان استفاده از شواهد شفاهی در زمینه‌های دیگر و به روش‌های پیش‌بینی نشده تهیه‌کنندگان آن شواهد توجه داشت. برخی افراد معتقدند اشخاص قادر به پیش‌بینی روندهای تحقیقاتی آتی نیستند؛ بنابراین، نمی‌توانند منابع مناسبی را برای آیندگان تدارک ببینند. (Dryden, 1981, p. 36) برخی دیگر نیز با وجود اشاره به دشواری‌های موجود در استفاده از پروژه‌های تاریخ شفاهی که در واکنش به موقعیت‌های بسیار ویژه انجام شده‌اند، معتقدند می‌توان از مصاحبه‌ها برای بیش از یک هدف استفاده کرد؛ به‌خصوص در مواردی که حاوی سؤال‌هایی با ماهیتی عمومی‌تر در زمینه مدنظر باشند. (Fogerty, 1983, p. 157) در این راستا، پروژه‌های پیرامون زندگی اشخاص که با رویکرد تهیه زندگی‌نامه (بیوگرافی) اجرا شده‌اند، کمتر از سایر پروژه‌ها با مشکل مواجه خواهند شد. (Archives nationales de France,)
(1990, p. 27) اگر بخواهیم صادقانه سخن بگوییم، تعدادی از این مشکلات به شدت متفاوت از مشکلات موجود درباره اسناد مکتوب‌اند.

گروه مسئول پروژه‌های تاریخ شفاهی در نهاد امنیت اجتماعی فرانسه^۱ طرح‌واره‌های جالبی را برای مقابله با این مشکلات ارائه کرده‌اند. این گروه، پروژه‌ها را به سه دسته تقسیم می‌کند:

(۱) گردآوری منفعل شواهد و مدارک که هدف آن

^۱ Sécurité sociale en France

(1990, pp. 88-89)

بین تمامی عوامل، توصیف نامناسب، بیش از هر چیز دیگری دسترسی به آرشیو شفاهی را با مشکل مواجه می‌کند. (Bruemmer, 1991, p. 495; Lohead,)
(‘Oral history’, p. 6; Aleybeyle, 1985, p. 422
وجود یک دستورالعمل - راهنمای ملی یا محلی اولین ابزار ضروری در تعیین حیطه عملیاتی منابع شفاهی و رهنمون‌سازی محققان به سوی مؤسسه‌هایی است که با نیازهای آنها هم‌خوانی داشته باشند. تمام کشورها چنین دستورالعملی در اختیار ندارند؛ حتی در صورت وجود آن نیز برای آنکه چنین دستورالعملی در گذر زمان جنبه کاربردی خود را حفظ کند، به بازبینی متناوب و به‌روزرسانی منظم نیازمند است. (Bruemmer, 1991, p. 497)
در سطح مخازن، استانداردهای طبقه‌بندی و توصیف به‌طور چشمگیری متفاوت‌اند. برخی از آرشیوها توصیف بر مبنای هر سند دیداری یا شنیداری را ترجیح می‌دهند؛ چیزی که معمولاً در کتابخانه‌ها نیز مشاهده می‌شود؛ اما برخی دیگر ترجیح می‌دهند اسناد دیداری - شنیداری را به ایجادکنندگان آنها یعنی منشأ ارتباط دهند. (Moss and Mazikana, 1986, pp. 50-51; Mbaye,)
1993, pp. 99-111) جامعه آرشیوی کانادا در حال تدوین استانداردهای توصیف^۳ اسناد است و نیم‌نگاهی نیز به جهانی‌سازی این موضوع دارد. در همه این موارد، آرشیوها درباره آنکه در مبحث توصیف تا کجا باید پیش بروند،

^۱ برومر یک برنامه پنج ماده‌ای را در سطح ملی (در ایالات متحده) برای بهبود دسترسی به مجموعه‌های تاریخ شفاهی پیشنهاد می‌کند: استفاده از قالب یواس مارک USMARC برای توصیف مدارک، تولید یک خط راهنما برای اطمینان از یکنواختی در اجرای مدارک تاریخ شفاهی در قالب مارک ای. ام. سی. MARC AMC، ایجاد یک برنامه امانت بین کتابخانه‌ها و آرشیوها، پژوهش در فناوری‌های نو برای تسهیل در ارتباط اطلاعات و حمایت از پژوهشگران تاریخ شفاهی برای دسترسی مناسب در این برنامه [مولفان].

^۲ این استاندارد با مشخصات زیر منتشر شده است:

The Association of Canadian Archivists. (1990). *Rules for Archival Description (RAD)*, Ottawa, Canada. Revised version July 2008.

اساساً اسناد دیداری - شنیداری در کتابخانه‌ها، موزه‌ها، مراکز مطالعات فرهنگ‌عامه، شرکت‌های رادیویی و تلویزیونی، مراکز تولید محصولات دیداری - شنیداری و نیز آرشیوها تولید می‌شوند. این محصولات گاهی بدون ارجاع به استانداردها و روش‌های مرسوم آرشیوی تشریح و طبقه‌بندی می‌شوند.^۱

دسترسی عموم به اسناد آرشیوی به تشریح آنها به‌نحو مطلوب نیازمند است. این امر درباره منابع شفاهی بیشتر هم نمود می‌یابد؛ زیرا اسنادی از این دست دارای ماهیتی ترکیبی از تمام وقایع‌اند (مثلاً فیلمی از زندگی یک شخص درباره اقتصاد یا سیاست نیست؛ بلکه تمامی این جوانب را به‌صورت ترکیبی و از یک دیدگاه، مدنظر قرار می‌دهد) و این امر باعث می‌شود هم‌اندیشی درباره آنها دشوار و زمان‌بر باشد. بنا به دلایل مشابهی، به‌کارگیری ابزارهای مناسب برای تحقیق نیز به منابع قابل ملاحظه‌ای نیازمند است؛ به‌ویژه در مواردی که اسناد دیداری - شنیداری که به آرشیو تحویل داده می‌شوند، بدون مستندات کافی باشند. با این حال، ضرورت شفافیت درباره منابع مورد استفاده محققان تاریخ شفاهی گاهی اوقات درباره مستندات نیز صدق می‌کند. اسناد دیداری - شنیداری، به‌عنوان یک سند، پیش از هر چیز ایجاب می‌کنند که جنبه مدرک و شاهد بودن درباره خود مصاحبه صدق کند و نه درباره موضوع مصاحبه. (Moss and Mazikana, 1986, p. 48)
منابع شفاهی بر رابطه‌ای متکی‌اند که بین مصاحبه‌کننده و مصاحبه‌شونده ایجاد می‌شود؛ بنابراین، ارزش نتایج آن منوط به شناخت مصاحبه و زمینه آن (مکان، وجود اشخاص ثالث، رابطه بین مصاحبه‌کننده و موضوع مصاحبه و امثال آنها) است. (A. G. Quintana,)

^۱ راهنمای مجموعه‌های تاریخ شفاهی در کانادا (Canadian Oral History Association, 1993) ایده خوبی درباره تنوع موقعیت‌ها می‌دهد. پیشگفتار لوکهد (Canadian Oral History Association, 1993) و مقاله مک‌دونالد (MacDonald, 1990, pp. 12-24) روابط بین آرشیودارها و پدیدآورندگان مدارک تاریخ شفاهی در کانادا، آمریکا و بریتانیا را توصیف می‌کنند [مولفان].

است: یک نسخهٔ متنی می‌تواند محتوای یک سند صوتی را دربرداشته باشد؛ اما همان‌طور که پیش از این اشاره شد قادر به انتقال عواطف و احساسات، لحن بیان، لهجه و نحوهٔ تلفظ و ادای کلمات توسط اشخاص نیست. (Stielow, 1986, p. 23; Moss and Mazikana, 1986, p. 58; Archives nationales de France, *Le témoignage oral*, pp. 27-28) پیاده‌سازی کار دشواری است و تقریباً دستیابی به نتایج بی‌نقص در آن غیرممکن خواهد بود. پیاده‌سازی در واقع تبدیل یک مجموعه بیانات شفاهی به کلمات مکتوب است (Joutard, 1983, p. 218؛ Archives nationales de France, 1990, p. 27). بنابراین، با وجود تمامی کاستی‌های ذکر شده، به‌عنوان ابزاری تحقیقاتی و برای انتشار شواهد و مدارک، کارآمد است. (Moss and Mazikana, 1986, p. 58)

استفادهٔ گسترده از روش پیاده‌سازی هزینه‌های زیادی را در پی دارد. یوتارد (Joutard, 1983, p. 218) تخمین زده است یک فرد مجرب تقریباً پانزده ساعت زمان نیاز خواهد داشت تا یک ساعت مصاحبه را پیاده کند و بنویسد (تامسون Thompson, 1978, p. 197 بین شش تا ۱۲ ساعت را برای پیاده‌سازی یک ساعت مصاحبه عنوان کرده است)؛ گرچه امروزه استفاده از تجهیزات رایانه‌ای و نرم‌افزارهای پردازش کلمات، امکان کاهش هزینه‌های پیاده‌سازی را فراهم کرده و نمایه‌گذاری روی آنها را تسهیل کرده است. (Stielow, 1986, p. 89) تصمیم بر پیاده‌سازی مصاحبه یا انجام‌دادن این کار، اساساً به منابع موجود و بدون تردید به میزان استفاده از آنها بستگی دارد. همچنین یک آرشیودار در این زمینه نوشته است آرشیوها معمولاً بازنویسی از یک نسخه خطی قدیمی خود که تفسیر و تعبیر آنها به همان میزان اسناد دیداری - شنیداری با دشواری‌هایی روبه‌رو است را در اختیار کاربران قرار نمی‌دهند. (Mbaye, 1993, p. 108) پیاده‌سازی اقدام مطلوبی است (هرچند دربارهٔ مجموعه‌های بزرگ، بسیار دشوار است)؛ اما آرشیوداران گزینه‌های دیگری نیز در

به‌خصوص دربارهٔ وضعیت تهیهٔ رونوشت از اسناد دیداری - شنیداری دچار تردیدند.

پیاده‌سازی^۱ اسناد شنیداری به مقدار چشمگیری میزان دسترسی به آنها را ارتقا می‌بخشد. نسخهٔ متنی^۲ مصاحبه را می‌توان به راحتی ارزیابی کرد و استفاده از آن نیز به تجهیزات خاصی نیاز ندارد. اگر نسخهٔ متنی طی مدت زمان اندکی پس از تهیهٔ مصاحبه و با کمک مصاحبه‌کننده و در برخی موارد نیز با کمک شخص مصاحبه‌شونده تهیه شود، ابهامات موجود دربارهٔ جوانب شاهد و مدرک بودن آن از بین خواهند رفت. در نخستین مرکز تاریخ شفاهی که در دانشگاه کلمبیا^۳ در ایالات متحده واقع بود، نسخهٔ متنی مصاحبه که شخص مصاحبه‌شونده آن را بازبینی و تصحیح می‌کرد، از مستندات ضروری برای هر سند دیداری - شنیداری به شمار می‌رفت. چنین نسخه‌ای در قالب مکتوب، روایی و پایایی بیشتری برای اسناد شفاهی فراهم می‌کرد و در واقع سند شنیداری یا دیداری تنها یک مرحلهٔ گذرا^۴ در تهیهٔ اسناد به شمار می‌رفت. تا دهه ۱۹۶۰ با توجه به گران بودن نوارهای دیداری - شنیداری، بیشتر افراد ترجیح می‌دادند مصاحبه‌های ضبط‌شده روی نوارها را پس از تهیهٔ نسخهٔ متنی، پاک و از نوارها برای ضبط مصاحبه‌های بعدی استفاده کنند. (Joutard, 1983, p. 19؛ Stielow, 1986, p. 75) امروزه تقریباً تمامی نویسندگان، اسناد شنیداری [و دیداری] ضبط‌شده را به‌عنوان مدرک اصل می‌شناسند؛ زیرا این سند دیداری یا شنیداری تنها سندی است که تمامی جوانب ارزشمند شفاهی (و در برخی موارد تصویری) را در خود گنجانده

^۱ پیاده‌سازی مصاحبه (که از آن به شیوه‌های گوناگون مانند پیاده‌کردن، متن‌نویسی، ترانویسی، گفتارنویسی و خارج‌نویسی یاد شده است)، نیازمند شنیدن مصاحبه و در عین حال، نوشتن سخنان ردوبدل‌شده در جلسه مصاحبه است. در خصوص پیاده‌سازی بنگرید به حسن‌آبادی، ۱۳۸۶، صص ۶۴-۶۹.

^۲ نسخهٔ نوشته‌شدهٔ مصاحبه که از آن با نسخهٔ پیاده‌سازی شده نیز یاد شده است.

^۳ Columbia University

^۴ Transitional step

تجهیزات و ناسازگاری آنها با یکدیگر مواجه نخواهیم بود. آرشیوداران در این راستا با مشکلاتی همانند مشکلات موجود درباره سایر اسناد رایانه‌ای مواجه خواهند بود.

نگهداری اسناد دیداری - شنیداری تاریخ شفاهی در آرشیو و مهم‌تر از آن دسترسی عموم به این اسناد، مشکلات اخلاقی و حقوقی مشخصی را در پی دارد. با توجه به اینکه قوانین حقوقی و اخلاقی در کشورهای مختلف، متفاوت است، در اینجا تنها می‌توان تصویری کلی از این موضوع را ترسیم کرد. (Moss and Mazikana, 1986, pp. 49, 68-70; Bruford, 1990, pp. 16-32; Stielow, 1986, pp. 42-51; Ward, 1990, pp. 48-58)

«مالکیت» اسناد دیداری - شنیداری تاریخ شفاهی علاوه بر قانون، به مسائل اخلاقی نیز بستگی دارد. در برخی موارد مالکیت در اختیار خود شخص یا گروه و حزبی است که آن شخص به آن تعلق دارد و تنها در شرایط خاصی این مالکیت قابل انتقال به غیر خواهد بود. (Moss and Mazikana, 1986, p. 49) با توجه به اینکه بحث درباره مالکیت محتوا باشد یا مالکیت ابزار ذخیره‌سازی مصاحبه‌ها، متفاوت خواهند بود. حق نشر^۲ می‌تواند به معنای آن باشد که یک شخص حق کنترل یا حق دریافت سود و بهره بابت استفاده دیگران از سند دیداری یا شنیداری را در اختیار دارد یا صرفاً به معنای خاطر نشان کردن نقش و سهم افراد در تهیه آن اسناد دیداری یا شنیداری باشد. مسئله این است که چه کس یا کسانی حق نشر را در اختیار دارند (مخبر، مصاحبه‌کننده، سازمانی که حامی مالی پروژه بوده است، آرشیو و ...). این پرسش‌ها به‌خصوص در مواقع انتشار رونوشت مصاحبه‌ها یا پخش یک سند دیداری یا شنیداری از رادیو و تلویزیون مطرح می‌شوند؛ اما می‌توانند با محدود کردن امکان بازتولید اسناد، بر میزان دسترسی به آنها نیز تأثیر بگذارند. مؤسسه‌های آرشیو باید اطمینان حاصل کنند انتقال اسناد دیداری - شنیداری با در نظر گرفتن تمامی مجوزهای

اختیار دارند؛ مثلاً تهیه یک فهرست نمایه‌دار از موضوعاتی که در مصاحبه بدانها پرداخته شده است با ارجاع به موقعیت آن موضوعات در سند دیداری یا شنیداری. درباره هر رخداد، ارائه یک تشریح مناسب نیز کارآمد خواهد بود؛ زیرا میزان تلاش مورد نیاز برای تفسیر و تعبیر سند شنیداری و هزینه‌های مربوط به تجهیزات و نسخه‌های کپی شده از اسناد را کاهش خواهد داد. (Kula, 1990, p. 80)

نوارهای صوتی یا دیداری - شنیداری که روی وسایل مغناطیسی و حتی روی فیلم ضبط شده‌اند، مشکلاتی را در راستای هزینه‌ها و دشواری‌های فرایند حفظ و نگهداری به وجود می‌آورند؛ حتی فراتر از الزامات زیست‌محیطی و روش‌های حمل و کنترل نوارهای مغناطیسی - که در نشریات تجاری مربوطه به میزان کافی بررسی شده است - باید فراوانی قالب‌های ضبط شنیداری یا دیداری - شنیداری را نیز مدنظر قرار داد. این قالب‌ها اغلب مشکلاتی در سازگاری با پلتفرم‌های مختلف داشته‌اند و فناوری نیز (به‌خصوص درباره روش‌های ضبط ویدیویی) به سرعت در حال رشد و تغییر است؛ بنابراین، همواره احتمال منسوخ شدن قالب‌های پیشین وجود دارد. در نتیجه، آرشیوها باید به‌طور مستمر اسناد خود را به قالب‌های رایج تبدیل کنند تا خطر از دست دادن آنها (در اثر منسوخ شدن قالب‌ها و فناوری‌های مورد نیاز برای پخش آنها) از بین برود. ظهور فناوری رقمی در حفظ و نگهداری اسناد، امکان استفاده از یک قالب کلی و عمومی را برای حفظ و نگهداری تصاویر متحرک، اصوات، نقشه‌ها، عکس‌ها و سایر اسناد دیداری - شنیداری و همچنین اسناد متنی فراهم کرده است. (Kula, 1990, pp. 79-80)^۱ متأسفانه هنوز پایداری فیزیکی افزاره‌های حفظ و نگهداری اسناد رقمی به اثبات نرسیده است. مهم‌تر از هر چیزی این نکته است که به نظر می‌رسد دیگر با مشکل تنوع قالب‌ها و

^۱ بلاسکو و پت-سل‌قیه (Blasco and Pataud-Célerier, 1994, p. 815) مثال‌های جالبی را در خصوص رقمی کردن و استفاده از فناوری رایانه‌ای چندرسانه‌ای برای انتشار میراث ارائه داده‌اند [مولفان].

(برای مثال بنگرید به: Faseke Modupeolu, 1990, pp. 77-91; Sehlinger, 1984, pp. 168-173; Foronda, 1981, pp. 13-25). خوشبختانه با این همه، استثنائاتی هم وجود دارد؛ برای مثال، آرشیو ملی زیمبابوه بخش اعظمی از بودجه خود را به منابع شفاهی اختصاص داده است. (مصاحبه با تری کوک زمستان ۱۹۹۵)

نتیجه

زمانی که زندگی و اصول در تعارض با یکدیگر قرار گیرند، تقریباً همیشه شوق و میل به زندگی پیروز می‌شود. تاریخ شفاهی، رشته جدیدی است - به گواه تصمیم شورای جهانی آرشیو برای تفکیک کمیته آرشیو اسناد دیداری و شنیداری به منظور ایجاد یک کمیته جداگانه برای منابع شفاهی - و محبوبیت و کاربردهای آن رو به فزونی است. آرشیو شفاهی در همه جای دنیا موجود است و تعداد، اندازه و کیفیت آن روبه رشد است. انتظار می‌رود در قرن بیست و یکم رشد چشمگیری در این حوزه مطالعاتی به وجود آید. آرشیو داران دیگر نمی‌توانند از این موضوع روی گردانند، پشت سفسطه نظریه‌گرایی پنهان شوند و از مشارکت در مستندسازی جوانب مهم زندگی در جوامع خود به روش‌های مختلف سر باز زنند. آنها همچنین از فراگیر شدن فناوری‌های دیداری - شنیداری به‌عنوان روشی غالب برای اشاعه اطلاعات و دانش بین تمامی بخش‌های جمعیت تأثیر گرفته‌اند.

موضوع، کناره‌گیری از اصول و مبانی پایه این رشته نیست، بلکه درباره گسترش این اصول و مهم‌تر از آن، تحت‌تأثیر قراردادان ایجادکنندگان منابع شفاهی است تا به خوبی پروژه‌ها و منابع خود را مستندسازی^۱ کنند. اگر آرشیوها در پروژه‌های تاریخ شفاهی مشارکت کنند یا حتی در برخی موارد آغازگر پروژه‌ای باشند، باید بیش از هر شخص یا نهاد دیگری، اصول و مبانی مربوط به منشأ، زمینه و ارزش اطلاعات به‌عنوان شواهد و مدارک را

ضروری انجام شده است و با توجه به عدم قطعیت احتمالی در قوانین و مقررات، این موضوع به هیچ عنوان موضوع ساده‌ای نیست. گاهی اوقات صرفاً شرکت در مصاحبه به معنای اعلام رضایت است. بهتر است یک رضایت‌نامهٔ مکتوب از جانب اشخاص مصاحبه‌شونده به اسناد دیداری - شنیداری ضمیمه شود یا مصاحبه‌شونده به صورت شفاهی رضایت خود را اعلام کند و اعلام رضایت او نیز ضبط شود و بلافاصله قبل یا بعد از متن مصاحبه قرار گیرد. (Joutard, 1983, p. 215)

موضوع دوم، احترام به حریم خصوصی افراد است؛ چه فردی که در حال مصاحبه است و چه افرادی که طی مصاحبه از آنها نام برده می‌شود. ممکن است انتشار محتوای برخی از اسناد دیداری - شنیداری به برخی افراد آسیب برساند یا حتی موجبات تهمت و افترا به آنها را فراهم کند. چنین شرایطی تنها محدود به اسناد شفاهی نیست. با این حال، اگر آرشیو در ایجاد اسناد شفاهی مشارکت داشته باشد، باید مسئولیت‌هایی را بر عهده بگیرد؛ بنابراین، در تمامی مجوزها باید به محدودیت‌های استفاده از سند دیداری یا شنیداری اشاره شده باشد. درباره آرشیوهای دولتی، این شرایط درباره اسناد عمومی ممکن است در تناقض با قوانین دسترسی به اطلاعات باشند. (Stielow, 1986, p. 48)

در تجزیه و تحلیل نهایی، موضوع هزینه‌های مربوط به توسعه منابع شفاهی، به بودجه آرشیو بازمی‌گردد. معضلات مربوط به بودجه و تأمین مالی پروژه‌ها، اختلالاتی را در برنامه‌های آرشیوها به وجود آورده و تا حدی دلیل کیفیت پایین بسیاری از پروژه‌ها است. براساس نتایج نظرسنجی شورای جهانی آرشیو در سال ۱۹۸۴ بسیاری از پروژه‌های تاریخ شفاهی به شدت با مشکل کاستی بودجه مواجه‌اند. (Moss and Mazikana, 1986, p. 79؛ در خصوص آمریکا بنگرید به: Fogerty, 1983, pp. 153-154) این معضل به‌خصوص در کشورهای در حال توسعه بسیار نمود پیدا می‌کند؛ زیرا این کشورها اساساً منابع ناچیزی را به آرشیوها اختصاص می‌دهند

^۱ در خصوص نقش مستندسازانه تاریخ شفاهی و کمکش به آرشیوها در قرن ۲۱ بنگرید به: Swain, 2003, pp. 139-158.

- Paris, Gallimard.
- Blais, G. and D. Enns, (1990-1991). 'From paper archives to people archives: public programming in the management of archives', *Archivaria*, Winter, vol. 31, no. 1.
 - Blanc, B. (1987). 'Sixième Congrès international d'histoire orale', at Oxford, 1987, *La Gazette des archives*, 1987, vol. 139.
 - Blasco, Philippe and Philipp Pataud-Célerier. (1994). 'La chaîne du savoir', *La recherche*, July-August, vol. 25, no. 267.
 - Booms, H. (1987). 'Society and the formation of a documentary heritage: issues in the appraisal of archival sources', *Archivaria*, Summer, vol. 24, pp. 69-107.
 - Bruemmer, B. H. (1991). 'Access to oral history: a national agenda', *American Archivist*, Fall 1991, vol. 54.
 - Bruford, A. (1990). "My tongue is my ain": report on the Joint Day Conference of the Scottish Oral History Group in Association with the British Association of Sound Collections on Copyright, Confidentiality and Public Access Rights in the Recording and Use of Oral History', *Phonographic Bulletin*, November, no. 57, pp. 16-32.
 - Canadian Oral History Association. (1993). *The Guide to Oral History Collections in Canada* (under the direction of Normand Fortier, and edited by the Canadian Oral History Association).
 - Charlton, T. L. (1984). 'Videotaped oral histories: problems and prospects', *American Archivist*, Summer, vol. 47, no. 3, pp. 228-236.
 - Chew, D. (1986). 'Oral history in the Republic of Singapore', *International Journal of Oral History*, November 1986, vol. 7, no. 3, pp. 206-210.
 - Chou, M. (1985). 'Small windows on the Pacific: oral history and libraries in Australia, New Zealand, and Papua New Guinea', *International Journal of Oral History*, November, vol. 6, no. 3, pp. 163-178.
 - Cook, Terry. (1992) 'Mind over matter: towards a new theory of archival appraisal', in *The Archival Imagination: Essays in Honour of Hugh A. Taylor* by Barbara L. Craig (ed.), Association of Canadian Archivists; First Edition. pp. 38-70.
 - Cruikshank, J. (1994). 'Oral tradition and oral history: reviewing some issues',

رعایت کنند. همچنین، مشارکت آنها برای شفاف‌سازی مسائل مربوط به حق نشر، حفظ حریم خصوصی و حق دسترسی بسیار مهم است؛ زیرا تجربه زیادی در هریک از این زمینه‌ها دارند. آنها همچنین باید تلاش و سرعت خود را در تعریف استانداردهای توصیفی در سطوح مختلف افزایش دهند و در آماده‌سازی یا به‌روزرسانی دستورالعمل‌های راهنمای منابع شفاهی و تسهیل فرایند دسترسی به آنها مشارکت داشته باشند. در این گفتار، مسئله حفظ و نگهداری اسناد دیداری - شنیداری بررسی نشد تا مطالعات بیشتری درباره نقش مؤسسه‌ها و دولت‌ها در این زمینه به عمل آید.

منابع

- Aleybeyle, B. (1985). 'Oral archives in Africa: their nature, value and accessibility', *International Library Review*, October, vol. 17, no. 4.
- Andrade, E. S. (1988). 'Oral History in Mexico', *International Journal of Oral History*, November, vol. 9, no. 3, p. 218.
- Archives nationales de France. (1990). *Le Témoignage Oral Aux Archives. De la collecte à la communication*, Paris, AN.
- Aron-Schnaper, D. et al. (1980). *Histoire orale ou archives orales? Rapport sur la constitution d'archives orales pour l'histoire de la Sécurité Sociale*, Paris, Association pour l'étude de la Sécurité Sociale.
- Aron-Schnapper. et al. (1980). *Histoire orale ou archives orales? Rapport d'activité sur la constitution d'archives orales pour l'histoire de la sécurité sociale* (sans coll - comite d'histoire de la secu). Association pour l'étude de l'histoire de la sécurité sociale (January 1).
- Berkowski. (1993). 'Moving and speaking between the lines: The Manitoba Oral History Grants Program', in: *Documents that Move and Speak*, Documents That Move and Speak: Audiovisual Archives in the New Information Age: National Archives of Canada Ottawa, Canada April 30, 1990, K G Saur Verlag GmbH & Co; 1993, pp. 112-118.
- Biter, R. -H. (1961). 'Les archives', in C. Samaran (ed.), *L'histoire et ses méthodes*,

- Mbaye, S. (1993). 'Les archives orales au Sénégal', in *Documents that Move and Speak: Audiovisual Archives in the New Information Age*, National Archives of Canada Ottawa, Canada April 30, 1990, K G Saur Verlag GmbH & Co; 1993, pp. 99-111.
- Moss, W. W. and P. Mazikana. (1986). *Archives, Oral History and Oral Tradition: a RAMP Study*, Paris, UNESCO.
- National Archives of Canada (1992). 'The archivist and oral sources', in *Documents that Move and Speak. Audiovisual Archives in the New Information Age, National Archives of Canada, Ottawa, Canada. April 30, 1990-May 3, 1990. Proceedings of a Symposium Organized for the International Council of Archives by the National Archives of Canada*, Munich, London, New York, Paris, KG Saur.
- Nesmith, T. (1992). 'Hugh Taylor's contextual idea for archives and the foundation of graduate education in archival studies', in B. Craig (ed.), *The Archival Imagination. Essays in Honour of Hugh A. Taylor*, Ottawa, Association of Canadian Archivists.
- Paquet, G. and J. -P. Wallot. (1980). 'Pour une méso-histoire du XIXe siècle canadien', *Revue d'histoire de l'Amérique française*, vol. 33, pp. 387-425.
- Reimer, D. (1981). 'Oral history and archives: the case in favor', *Canadian Oral History Association Journal*, vol. 5, no. 1.
- Schellenberg, R. (1956). *Modern Archives: Principles and Techniques*, Chicago, University of Chicago Press, 1956.
- Schorzman, T. A. (1993). *A Practical Introduction to Video History: The Smithsonian Institution and Alfred P. Sloan Foundation Experiment*, Malabar, Krieger Publishing Co.
- Sehlinger, P. J. (1984). 'Oral history projects in Argentina, Chile, Peru and Bolivia', *International Journal of Oral History*, November, vol. 5, no. 3, pp. 168-173.
- Stielow, F. J. (1986). *The Management of Oral History Sound Archives*, New York, Greenwood Press.
- Taylor, Hugh and Cynthia Durance. (1992). 'Wisdom, knowledge, information and data. Transformation and convergence in archives and libraries in the western world', *Alexandria*, vol. 4, no. 1, pp. 37-61.
- *Canadian Historical Review*, vol. 75, no. 3, p. 407.
- de Tourtier-Bonazzi, C. (1987). 'La collecte des témoignages oraux', *La Gazette des archives*, vol. 139.
- Dryden, J. (1981). 'Oral history and archives: the case against', *Canadian Oral History Association Journal*, vol. 5, no. 1.
- Duranti, L. (1994) 'The concept of appraisal and archival theory', *The American Archives*, Spring 1994, vol. 57, no. 2, pp. 328-344.
- Faseke Modupeolu, M. (1990). 'Oral history in Nigeria: issues, problems, and prospects', *Oral History Review*, Spring, vol. 18, no. 1, pp. 77-91.
- Fogerty, J. E. (1983). 'Filling the gap: oral history in the archives', *American Archivist*, Spring, vol. 46, no. 2, pp. 150-151.
- Foronda, Jr, M. A. (1981). 'Oral history in the Philippines: trends and prospects', *International Journal of Oral History*, February 1981, vol. 2, no. 1, pp. 13-25
- Henige, D. (1980). 'In the possession of the author: the problem of source monopoly in oral historiography', *International Journal of Oral History*, November, vol. 1, no. 3, pp. 181-194.
- Jenkinson, Hilary. (1922). *A Manual of Archive Administration*, Oxford, Clarendon Press.
- Jenkinson, Hilary. (1966). *A Manual of Archive Administration*, second revised edition, London, Percy Lund, Humphries & Co, 1966.
- Joutard, P. (1983). *Ces voix qui nous viennent du passé*, Paris, Hachette, 1983, ch. 2.
- Kula, S. (1990). 'Management of moving-image and sound records', in C. Durance (ed.), *Management of Recorded Information: Converging Disciplines*, Munich, K. G. Saur.
- Lance, D. (1983). *Sound Archives: A Guide to Their Establishment and Development*, London, International Association of Sound Archives, 1983, pp. 177-178.
- Lohead, R. (1983). 'Oral history: the role of the archivist', *Phonographic Bulletin*, November, no. 37, pp. 3-7.
- MacDonald, Wilma. (1990). 'Origins: oral history programmes in Canada, Britain and the United States', *Canadian Oral History Association Journal*, vol. 10, pp. 12-24.

- فریبرز خسروی. (۱۳۸۹). مطالعه تطبیقی شیوه ارزشیابی به‌کاررفته در آرشیو ملی ایران و کانادا. *فصلنامه گنجینه اسناد*، س ۲۰، ش ۱، (پیاپی ۷۷)، صص ۱۰۶-۱۲۵.
- شلنبرگ، تی.آر. (۱۳۷۹). بررسی و ارزشیابی اسناد (بخش اول). ترجمه منیره رضوی روحانی. *فصلنامه گنجینه اسناد*، س ۱۰، ش ۳ و ۴، (پیاپی ۳۹ و ۴۰)، صص ۱۰۸-۱۱۵.
- شلنبرگ، تی.آر. (۱۳۸۰). بررسی و ارزشیابی اسناد (بخش دوم). ترجمه منیره رضوی روحانی. *فصلنامه گنجینه اسناد*، س ۱۱، ش ۱ و ۲، (پیاپی ۴۱ و ۴۲)، صص ۸۴-۹۳.
- عزیزی، غلامرضا. (۱۳۸۵). درآمدی بر مدیریت اسناد. *گنجینه اسناد*، س ۱۶، ش ۱، (پیاپی ۶۱)، صص ۹۰-۹۷.
- عزیزی، غلامرضا. (۱۳۹۴). بررسی رفتار اطلاع‌یابی محققان مراجعه‌کننده به آرشیو ملی ایران. *فصلنامه گنجینه اسناد*، س ۲۵، ش ۴، (پیاپی ۱۰۰)، صص ۹۸-۱۱۰.
- مالمیر، آزیستا. (۱۳۹۷). رویکردی سایبرنتیکی به سیستم پاسخگویی تالار پژوهش آرشیو ملی ایران. *فصلنامه آرشیو ملی*، س ۴، ش ۳، (پیاپی ۱۵)، صص ۲۰-۳۶.
- The Association of Canadian Archivists. (1990). *Rules for Archival Description (RAD)*, Ottawa, Canada. Revised version July 2008.
- Wallot, Jean-Pierre & Normand Fortier. (2003). 'Archival science and oral sources'. In R. Perks, & A. Thomson (Ed.), *The oral history reader*. (pp.365-378). Taylor & Francis e-Library, 2003.
- Swain, Ellen D. (2003). 'Oral History in the Archives: Its Documentary Role in the Twenty-First Century'. *The American Archivist*, Spring – Summer, Vol. 66, No. 1, pp. 139-158.
- Swift, Michael. (2011). Jean-Pierre Wallot, 1935–2010. *Archivaria, (The Journal of the Association of Canadian Archivists)*, 71; pp. 178-181.
- Thompson, P. (1978). *The Voice of the Past. Oral History*, Oxford, Oxford University Press, ch. 2.
- Treleven, D. (1989). 'Oral history and the archival community: common concerns about documenting twentieth century life', *International Journal of Oral History*, February, vol. 10, no. 1, pp. 50-58.
- Tuchman, B. (1972). 'Research in contemporary events for the writing of history', *Proceedings of the American Academy of Arts and Letters and the National Institution of Arts and Letters*, Second Series, no. 22, New York.
- Wallot, J. -P. (1991). 'Building a living memory for the history of our present: new perspectives on archival appraisal', *Journal of the Canadian Historical Association*.
- Ward, A. (1990). *A Manual of Sound Archives Administration*, Aldershot, Gower.
- بیون، برایان پی.ان. (۱۳۹۶). ارزشیابی کلان: از تئوری تا عمل. ترجمه: غلامرضا عزیزی و زهرا ضرغامی. *فصلنامه آرشیو ملی*، س ۳، ش ۲، (پیاپی ۱۰)، صص ۳۲-۷۹.
- پدرسون، آن. (۱۳۸۰). *نگهداری اسناد*. (ترجمه رضا مهاجر). تهران: سازمان اسناد ملی ایران.
- حاتمی، حسین. (۱۳۸۶). آشنایی با تاریخ شفاهی. *کتاب ماه تاریخ و جغرافیا*، ش ۱۱۸ (اسفند)، صص ۶۲-۶۳.
- حسن‌آبادی، ابوالفضل. (۱۳۸۶). پیاده‌سازی و ویرایش در تاریخ شفاهی (معرفی کتاب). *کتاب ماه تاریخ و جغرافیا*، ش ۱۱، صص ۶۴-۶۹.
- دورانتی، لوچیانا. (۱۳۸۸). سندشناسی. *فصلنامه گنجینه اسناد*، س ۱۹، ش ۴، صص ۸۱-۹۴.
- شبانی، انوشه (مترجم). (۱۳۹۸). *فرهنگ اصطلاحات آرشیوی*. ویراستار: زهرا ضرغامی، تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران؛ پژوهشکده اسناد و ویراست دوم.
- شریف‌نوبری، مریم و سعید رضایی شریف‌آبادی. (۱۳۸۸). نظریه‌های اساسی در حوزه ارزشیابی اسناد آرشیوی. *فصلنامه گنجینه اسناد*، س ۱۹، ش ۳، (پیاپی ۷۵)، صص ۱۰۷-۱۱۶.
- شریف‌نوبری، مریم؛ سعید رضایی شریف‌آبادی و

اینترنت

- <https://www.ica.org/en/jean-pierre-wallot-1935-2010>